

УДК 343

V. Oleynik

THE DIRECT OBJECT OF CRIME OF MARINE POLLUTION (ART. 243 OF THE CC OF UKRAINE)

В.П. Олійник

*здобувач кафедри кримінального права,
кримінології, цивільного та господарського
права ВНЗ «Національна академії управління»*

БЕЗПОСЕРЕДНІЙ ОБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ ЗАБРУДНЕННЯ МОРЯ (СТ. 243 КК УКРАЇНИ)

Постановка проблеми. Питання, що стосуються безпосереднього об'єкта злочину забруднення моря, є важливими для теорії кримінального права та практики застосування ст. 243 КК України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблемами безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст. 243 КК України, займалися такі вчені: С.Б. Гавриш, О.О. Дудоров, Н.О. Лопашенко, В.К. Матвійчук, І.О. Харь, О.О. Плотнікова та ін. Проте до цього часу ці питання не знайшли свого належного вирішення.

Мета статті полягає в дослідженні безпосереднього об'єкта злочину забруднення моря (ст. 243 КК України).

Основні результати дослідження. Сприймаючи за основу положення, що під родовим об'єктом злочинів проти навколишнього природного середовища (складовими яких є злочин забруднення моря) є суспільні відносини з приводу умов (стосунків), що виникають у межах території держави України, створюють сприятливі умови життєдіяльності, є природною умовою життя та забезпечують існування багатофункціональної збалансованої єдиної системи, до якої належить і людина (що й утворює навколишнє природне середовище), її охорону, раціональне використання, оздоровлення і відтворення такої системи для теперішніх і майбутніх поколінь, яка гарантуватиме безпечне для життя та здоров'я навколишнє середовище [1, с. 38], перейдемо до дослідження безпосереднього об'єкта злочину, що нами задекларований.

Слід звернути увагу на те, що важливе значення для теорії кримінального права та правозастосовної діяльності має розуміння безпосереднього об'єкта конкретного складу злочину (у нашому випадку злочину, передбаченого ст. 243 КК України). В кримінально-правовій доктрині загальноновизнаним є той факт, що під безпосереднім об'єктом злочину потрібно розуміти конкретні суспільні відносини, які поставлені законодавцем під охорону закону про кримінальну відповідальність, яким заподіюється істотна шкода злочинцем, що підпадає під ознаки конкретного складу злочину [2, с. 88; 3, с. 82; 4, 99; 5,

с. 48–49]. У цьому контексті необхідно звернути увагу на те, що не в кожному випадку конкретний злочин завдає істотної шкоди лише одним суспільним відносинам, але й важливо знати, що існують злочини, які одночасно посягають на дві і більше суспільних відносин (це, зокрема, стосується і злочину, передбаченого ст. 243 КК України). Зважаючи на це, в теорії кримінального права поряд з класифікацією об'єктів «по вертикалі» має місце класифікація їх «по горизонталі». Її сутність полягає в тому, що на рівні безпосереднього об'єкта виділяють як основний, так і додатковий об'єкти [2, с. 70–74].

У злочинах, які мають два або кілька безпосередніх об'єктів (до них належить діяння, передбачене ст. 243 КК України), законодавець виділяє або зі змісту статті впливає один об'єкт, на який спрямоване злочинне посягання, що й обумовлює місце правової норми у структурі розділів Особливої частини КК України. У джерелах з кримінального права такий об'єкт, зазвичай, називають основним безпосереднім об'єктом, а об'єкт, якому завдається істотна шкода поряд з основним, — додатковим безпосереднім об'єктом злочину [6, с. 34]. У цьому контексті слід озвучити, що основним безпосереднім об'єктом того чи іншого злочину є завжди конкретні суспільні відносини, що передусім прагнув поставити під охорону законодавець, визнаючи суспільно небезпечне діяння злочином [4, с. 76–77].

Аналіз джерел з кримінального права дає нам підстави стверджувати, що коли йдеться про безпосередній об'єкт злочину, то слід зважати на те, що місце конкретної кримінально-правової норми (у нашому випадку ст. 243 КК України) у кримінальному законодавстві визначається з урахуванням захисту не тільки родового, а й основного безпосереднього об'єкта, в тому числі того, який ми і досліджуємо. Крім того, важливо акцентувати увагу на тому, що додатковим безпосереднім об'єктом злочину є суспільні відносини, яким також завдається істотна шкода [2, с. 70–74].

У наукових публікаціях не завжди чітко визначається безпосередній об'єкт злочину, передбачений ст. 243 КК України 2001р. і ст. 228-1 КК 1960 р.:

- 1) А.І. Коробеев таким вважає відносини, що забезпечують охорону оточуючого морського середовища і безпеку мореплавання [7, с. 113];
- 2) М.Т. Куц стверджує, що таким є посягання проти народного здоров'я [8, с. 47];
- 3) В.Д. Пакутін зазначає, що ним є інтереси охорони атмосферного повітря і вод [9, с. 61–62];
- 4) П.Ф. Повеліцина впевнена, що таким об'єктом є водні ресурси [10, с. 29];
- 5) В. Широков наполягає на тому, що цим об'єктом є нормальне існування і розвиток живих ресурсів моря, а також здоров'я людини [11, с. 46];
- Н.П. Грабовська зазначає, що таким об'єктом цього злочину є безпека навколишнього середовища (внутрішніх морських і територіальних вод, а також вод відкритого моря) для здоров'я людей і для живих ресурсів моря [12, с. 195];
- 7) О.О. Плотнікова зазначає, що основним безпосереднім об'єктом цього злочину є соціальні відносини із забезпечення здоров'я людей і збереженності, раціональної експлуатації живих ресурсів моря [13, с. 34];
- 8) О.В. Кришевич, В.С. Плугатир наполягають на тому, що основним безпосереднім об'єктом цього злочину є екологічна безпека у сфері охорони функціонування та використання людиною морського середовища [14, с. 553];
- 9) В.К. Матвійчук

стверджує, що основним безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини, що забезпечують умови з охорони, раціонального використання, відтворення та оздоровлення внутрішніх морських вод, вод територіального моря України, вод виключної (морської) екологічної зони України, вод відкритого моря [15, с. 128]; 10) С.Б. Гавриш заявляє, що основним безпосереднім об'єктом цього злочину виступає складова частина охоронюваного кримінальним правом природного середовища – моря, живі ресурси моря і здоров'я людей – від заподіяння їм шкоди забрудненням [16, с. 243]; 11) О.О. Дудоров вважає, що основний безпосередній об'єкт цього злочину є встановлений порядок використання та охорони моря, екологічна безпека морського середовища [17, с. 727]; 12) В.А. Клименко основним безпосереднім об'єктом цього злочину називає екологічну безпеку морських вод: внутрішніх, територіальних, в межах виключної (морської) екологічної зони України, а у разі скидання зазначених у ч. 1 ст. 243 предметів – і вод відкритого моря [18, с. 329]; 13) В.І. Антипов називає об'єктом цього злочину екологічну безпеку внутрішніх морських вод України, вод відкритого моря, територіальних вод, яка передбачає охорону водних живих ресурсів моря і здоров'я людей від заподіяння їм шкоди забрудненням, запобігання іншим несприятливим явищам унаслідок зміни фізичних і хімічних властивостей вод, зниження їх здатності до природного очищення, порушення гідрологічного і гідрогеологічного режиму [19, с. 543–544]; 14) М.М. Панько стверджує, що об'єктом цього злочину є встановлений порядок охорони внутрішніх морських вод України, вод відкритого моря, територіальних вод, а також ресурсів моря і здоров'я людей від спричинення їм шкоди забрудненням [20, с. 516]; автори Науково-практичного коментаря до Кримінального кодексу України за ред. М.О. Потебенька та В.Г. Гончаренка безпосереднім об'єктом цього злочину називають суспільні відносини в галузі охорони внутрішніх морських вод України, вод відкритого моря та територіальних вод від забруднення, а також життя та здоров'я людей або живих ресурсів моря, зон лікування і відпочинку [21, с. 429–430]; 16) Н.О. Лопашенко об'єктом складу забруднення морського середовища називає екологічну безпеку в цілому, а також стабільність і природно-ресурсний потенціал морського середовища [22, с. 456]; 17) О.Є. Пономарьова зазначає, що безпосереднім об'єктом цього злочину виступають суспільні відносини у сфері охорони морського середовища і її біоресурсів як складової частини сприятливого навколишнього середовища [23, с. 160]; 18) А.В. Наумов, Ю.В. Надточій безпосереднім об'єктом цього злочину називають екологічну безпеку морського середовища і її біологічних ресурсів [24, с. 104; 25, с. 74]; 19) А.Г. Князев і В.М. Баландюк наполягають на тому, що безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини із забезпечення охорони морського середовища і його природних ресурсів [26, с. 56; 27, с. 31].

На основі наукового дослідження родового об'єкта злочинів, що стосується навколишнього природного середовища, в попередній статті і його структури, а також з урахуванням системи (піраміди, що базується на чотирьох її складових – екзосферах), яку запропонував у своєму дослідженні проф. В.К. Матвійчук [15, с. 125–127], проаналізуємо зазначені вище точки зору на

безпосередній об'єкт злочину, передбачений ст. 243 КК України. З метою оптимального визначення основного безпосереднього та додаткового безпосереднього об'єктів злочину забруднення моря, а також різноманіття визначень безпосередніх об'єктів цього злочину варто здійснити виокремлення того позитивного (спочатку стосовно основного, а потім – додаткового, що безпосередньо стосується об'єктів цього злочину), що сприятиме дослідженню предмета, задекларованого у нашій публікації. До такого позитиву слід віднести таке: 1) що це є суспільні відносини (як це стверджують А.І. Коробеев, О.О. Плотнікова, В.К. Матвійчук, автори Науково-практичного коментаря до Кримінального кодексу України за ред. М.О. Потебенька, В.Г. Гончаренка, а також О.Є. Пономарьова, А.Г. Князева, В.М. Баландюк); 2) що це суспільні відносини, що забезпечують умови з охорони, раціонального використання, відтворення та оздоровлення внутрішніх морських вод, вод територіального моря України, вод виключної (морської) екологічної зони України, вод відкритого моря.

Проте аналіз існуючих точок на основний безпосередній об'єкт злочину, передбачений ст. 243 КК України, буде неповним, коли ми не з'ясуємо їх негативні або неналежно досліджені положення. До таких негативних положень слід віднести таке: 1) не можна погодитися з твердженням А.І. Коробеева стосовно охорони оточуючого морського середовища, оскільки незрозуміло, що автор вбачає в оточуючому морському середовищі. Крім того, ця стаття не охороняє безпеку мореплавання, адже цей злочин не відноситься до злочинів проти безпеки руху й експлуатації транспорту; 2) не можна сприйняти судження стосовно безпосереднього об'єкта В.Д. Пакутіна, де він зазначає, що такими є інтереси охорони атмосферного повітря і вод, оскільки інтереси є лише рушійною силою у спілкуванні суб'єктів відносин; 3) сумнівною є позиція П.Ф. Повеліциної щодо безпосереднього об'єкта цього злочину – водні ресурси. Адже водні ресурси можуть бути предметом того чи іншого злочину, а не суспільними відносинами, які підлягають охороні від посягання на них; 4) позиція В. Широкова стосовно об'єкта злочину, що нами досліджується, свідчить про те, що таке визначення не ґрунтується на структурі цього об'єкта (його складових); 5) визначення безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст. 243 КК України, Н.П. Грабовської охоплює все навколишнє природне середовище, крім того, вона також схиляється до предмета цього злочину, обмежуючись навколишнім середовищем; 6) О.О. Плотнікова основний безпосередній об'єкт цього злочину зводить до додаткових безпосередніх об'єктів цього злочину, оскільки не досліджувала структуру цього об'єкта злочину; 7) не можна погодитися з визначенням основного безпосереднього об'єкта цього злочину, запропонованого О.В. Кришевич і В.С. Плугатирьом, оскільки вони його зводять до стану (екологічної безпеки) та використання людиною морського середовища; 8) С.Б. Гавриш взагалі вбачає у безпосередньому об'єкті блага, що суперечить концепції об'єкта як суспільним відносинам; 9) сумнівною є також позиція О.О. Дудорова стосовно безпосереднього об'єкта цього злочину як встановленого порядку використання й охорони моря, а також екологічної безпеки морського середовища, що свідчить про те, що

автор не досліджував структуру цього об'єкта злочину; 10) В.А. Клименко та В.І. Антипов зводять безпосередній об'єкт цього злочину до екологічної безпеки морських вод, тобто відносяться до цих вод як до живої істоти, для якої може створюватися небезпека; 11) відходом від концепції об'єкта як суспільних відносин є визначення безпосереднього об'єкта цього злочину, запропоноване М.М. Паньком; 12) надто загальним є визначення безпосереднього об'єкта злочину, запропоновані Н.О. Лопашенко та А.В. Наумовим, які максимально віддаляються від концепції суспільних відносин; 13) О.Є. Пономарьова, А.Г. Князев та В. М. Баландюк хоча і дотримуються концепції об'єкта цього злочину як суспільних відносин, але не розкривають його через використання структури цього об'єкта.

Для того, щоб визначитися з безпосередніми об'єктами цього злочину потрібно з'ясувати додатковий безпосередній об'єкт злочину, передбачений ст. 243 КК України, а потім звернутися до структури безпосереднього об'єкта цього злочину. Стосовно додаткового безпосереднього об'єкта злочину забруднення моря існують такі судження: 1) О.О. Дудоров додатковим безпосереднім об'єктом цього злочину визначає життя та здоров'я особи, власність та інші блага [28, с. 748]; 2) В.А. Клименко стверджує, що додатковим безпосереднім об'єктом кваліфікованого складу злочину може бути здоров'я та життя людей, власність, порядок законного використання моря тощо [18, с. 329]; 3) О.В. Кришевич, В.С. Плугатир наполягають, що додатковим безпосереднім об'єктом цього злочину можуть бути життя і здоров'я особи, власність, елементи довкілля та інші блага [14, с. 553]; В.К. Матвійчук стверджує, що додатковим безпосереднім об'єктом цього злочину є відносини, що забезпечують умови з охорони життя, здоров'я людей, живих ресурсів моря, а також відносини, що забезпечують законні види користування морем [15, с. 128].

Аналіз існуючих точок зору на додатковий безпосередній об'єкт цього злочину, передбачений ст. 243 КК України, свідчить, що О.О. Дудоров схиляється до того, що безпосереднім (додатковим) об'єктом цього злочину є блага (життя, здоров'я, власність тощо). Крім того, включає сюди і власність, хоча власність – це суспільні відносини. Такої ж позиції дотримується і В.А. Клименко, О.В. Кришевич та В.С. Плугатир, хоча ще В.А. Клименко до такого включає ще й порядок законного використання моря. Не можна погодитися з тим, що блага є додатковим безпосереднім об'єктом цього злочину, а також з тим, що таким є порядок законного використання моря. О.О. Плотнікова зазначає, що додатковим безпосереднім об'єктом цього злочину є відносини рекреації або інші законні види користування моря [13, с. 34]. Термін «рекреація» означає «-ї, ж.1 спец. Відпочинок, поновлення сил людини, витрачених на трудову діяльність...» [29, с. 1211]. Натомість поняття «рекреаційні ресурси – це «об'єкти і явища природного і антропогенного походження, що використовуються для оздоровлення, відпочинку і туризму» [29, с. 1211].

Нам більше імпонує визначення додаткового безпосереднього об'єкта цього злочину, запропоноване В.К. Матвійчуком та О.О. Плотніковою, оскільки вони виходять для його формулювання з концепції суспільних відносин.

Наше ставлення до цього об'єкта підтверджується й тим, що цей злочин (передбачений ст. 243 КК України), поміщений у розділі восьмому Особливої частини КК України під назвою «Злочини проти довкілля», а не в розділі дванадцятому за однойменною назвою «Злочини проти громадського порядку та моральності», і не в розділі дев'ятому та десятому, а також не в розділі першому чинного КК України, оскільки законодавець поставив тут за мету передусім охорону відносин з приводу природних об'єктів.

Отже, зазначені вище підходи до розуміння безпосереднього об'єкта цього злочину свідчать про відхід авторів від концепції об'єкта злочину як суспільних відносин (за винятком тих, що зазначені нами вище). Крім того, перераховані фахівці ще недостатньо вникли в суть норм, передбачених ст. 243 КК України.

Слід звернути увагу на те, що викладене ще не надає можливості на підставі аналізу, що нами зроблений, дати вичерпну відповідь стосовно безпосереднього об'єкта злочину забруднення моря. Це свідчить про те, що необхідно більш глибоко проаналізувати структурні елементи цих суспільних відносин. У контексті зазначеного загальноновизнаним є той факт, що винний при вчиненні цього злочину впливає на предмет відносин і своїми діями порушує або намагається порушити суспільні відносини, що поставлені під охорону кримінального закону, тобто завдає їм істотної шкоди.

Для реалізації запропонованого нами підходу приймемо за основу структуру суспільних відносин, що має місце в літературі з кримінального права, яку підтримує більшість вчених: 1) це — суб'єкти (носії) відносин; 2) це — предмет, з приводу якого існують відносини (тобто це те, з приводу чого існують відносини); 3) це — соціальний зв'язок (суспільно значуща діяльність, як зміст відносин) [30, с. 35–48]. На основі цих і вищезазначених теоретичних положень продовжимо дослідження безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст. 243 КК України.

Проведене нами дослідження свідчить, що в юридичній літературі зазвичай чітко не визначено, хто може бути суб'єктом відносин у площині кримінально-правової охорони досліджуваних відносин, а точніше, цьому питанню увага взагалі не приділялась. Зазначене надає нам можливість стверджувати, що суб'єкти відносин як структурний елемент об'єкта цього злочину (ст. 243 КК України) зовсім не підлягали дослідженню, який, на наш погляд, істотно впливає на з'ясування того, що слід визнавати безпосереднім об'єктом злочину забруднення моря. Належний аналіз існуючих джерел, що стосується цієї проблеми, та проведення опитування студентів юридичних факультетів, працівників суду та правоохоронних органів дає нам підстави визначитися з суб'єктами суспільних відносин у сфері забезпечення умов з охорони, раціонального використання, відтворення й оздоровлення внутрішніх морських вод, вод територіального моря України, вод виключної (морської) економічної зони України, вод відкритого моря. Суб'єктами суспільних відносин, що нами зазначені вище, є окремі фізичні особи, юридичні особи, в тому числі і службові особи, які є, згідно з чинним законодавством України, учасниками цих відносин. З одного боку, це особи, зв'язані з дотриманням спеціальних правил, які забезпечують від

забруднення моря в межах внутрішніх морських чи територіальних вод України або в межах виключної (морської) економічної зони України матеріалами чи речовинами, шкідливими для життя чи здоров'я людей, або відходами, а також – від незаконного скидання чи поховання в межах внутрішніх морських чи територіальних вод України або у відкритому морі зазначених матеріалів, речовин і відходів. Крім того, такими суб'єктами можуть бути спеціально відповідальні особи за повідомлення морських чи повітряних суден або інших засобів і споруд, що знаходяться в морі, адміністрації найближчого порту України, іншому уповноваженому органу або особі, а у разі скидання з метою поховання – і організація, яка видає дозволи на скидання, інформації про підготовлюване або здійснене внаслідок крайньої потреби скидання чи невідворотні втрати ними в межах внутрішніх морських і територіальних вод України або у відкритому морі шкідливих речовин чи сумішей, що містять такі речовини понад встановлені норми, інших відходів, якщо це створило небезпеку настання наслідків, зазначених у ч. 3 ст. 243 КК України. З іншого боку, суб'єктами зазначених відносин можуть бути як фізичні, так і юридичні особи органів виконавчої влади, які мають функції контролю за додержанням спеціальних правил із запобігання забрудненню моря, адміністрації найближчих портів України, уповноважені органи або особи, які здійснюють контроль за скиданням з метою поховання засобів забруднення внаслідок крайньої потреби таких речовин і матеріалів, а також організація, які видають дозвіл на таке скидання тощо. Тобто суб'єктами або учасниками зазначених вище відносин можуть бути як фізичні, так і юридичні особи.

Для досягнення мети з охорони умов, зазначених нами вище, є не тільки виявлення осіб, які вчинили цей злочин, притягнення їх до кримінальної відповідальності, але й забезпечення від ухилення від виконання відповідними службовими особами своїх обов'язків, а також й зменшення наслідків забруднення моря. Дослідження суб'єктів указаних суспільних відносин, а також їх соціальних функцій у цих відносинах дасть змогу визначити на науковій основі ті суспільні відносини, які виступають об'єктом злочину, передбаченого ст. 243 КК України. На наш погляд, цю властивість суб'єктів у суспільних відносинах використовує інколи законодавець як для визначення меж дії кримінального закону, так і для вказівки на ті суспільні відносини, що є об'єктом відповідного злочину (скажімо, забруднення моря ст. 243 КК України) [31, с. 8–9]. Як свідчить аналіз складу злочину, передбаченого ст. 243 КК України, законодавець такий підхід до злочину, передбаченого цією статтею, застосував частково, чим дещо послабив труднощі у дослідженні зазначеної проблеми, а також і в застосуванні ст. 243 КК України в практичній діяльності правоохоронних органів та суду. Провівши вивчення кримінальних справ цієї категорії, ми встановили, що в одних випадках (60 % справ) одним із суб'єктів цих суспільних відносин, що поставлені під охорону закону про кримінальну відповідальність, обов'язково була фізична особа (людина), в інших (40 % справ) – юридична особа.

З метою встановлення другої сторони суб'єктного складу відносин, що аналізуються, ми звернулися до законодавчих і підзаконних нормативних актів, а також до слідчої та судової практики. Так, аналіз законодавчих і підза-

конних актів, що стосуються суспільних відносин, які забезпечують умови з охорони раціонального використання, відтворення й оздоровлення внутрішніх морських вод, вод територіального моря України, вод виключної (морської) економічної зони України, вод відкритого моря, свідчить, що іншою стороною суб'єктного складу таких відносин, які є елементом об'єкта злочину, передбаченого ст. 243 КК України, виступають як фізичні, так і юридичні особи відповідно до чинного законодавства України.

Аналіз соціальної функції суб'єкта відносин, тобто його прав та обов'язків (статусу), іншими словами, соціального взаємозв'язку в суспільних відносинах, має, на нашу думку, певну цінність, оскільки з'ясування суб'єктного складу відносин сприяє визначенню змісту самих відносин, надає можливість оцінити їх характер, обсяг цих відносин і межі дії закону (ст. 243 КК України). Отже, робити повним перелік суб'єктів суспільних відносин (безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст. 243 КК України) немає необхідності. Важливо, на наше переконання, лише зрозуміти, що вони можуть мати різноманітні варіанти, які так чи інакше впливатимуть на зміст цих відносин і межі кримінальної відповідальності за цей злочин. Про це переконливо свідчить і судова практика. Так, суди правильно кваліфікували діяння лише тоді, коли встановлювали суб'єктів відносин, їх соціальний статус і роль у досліджуваних суспільних відносинах.

Отже, виходячи із предмета нашого дослідження, розглянемо такий структурний елемент відносин, як соціальний взаємозв'язок у суспільних відносинах, які забезпечують умови з охорони, раціонального використання, відтворення й оздоровлення внутрішніх морських вод, вод територіального моря України, вод виключної (морської) економічної зони України, вод відкритого моря. Такий структурний елемент суспільних відносин, що нами досліджується, а саме: соціальний взаємозв'язок, в юридичній літературі справедливо розглядається як засіб самих відносин [32, с. 5; 33, с. 4]. Цей зв'язок, як свідчить дослідження, може виявитися як на рівні індивідуальної взаємодії суб'єктів, так і у взаємодії людських спільнот, а також індивідуумів із відповідними спільнотами як елементами соціуму. Зовні цей соціальний зв'язок проявляється, як показує вивчення нами кримінальних справ і нормативної бази, що стосуються відносин, які нами аналізуються, а також опитування працівників правоохоронних органів та суду в таких формах діяльності, як виконання обов'язків із забезпечення умов з охорони, раціонального використання, відтворення й оздоровлення внутрішніх морських вод, вод територіального моря України, вод виключної (морської) економічної зони України, вод відкритого моря. Це, зокрема, має відбуватися: 1) на законодавчому рівні – підготовка несуперечливих нормативно-правових актів, які були б зрозумілими населенню та особам, які зобов'язані забезпечувати належне виконання спеціальних правил з метою запобігання забрудненню моря, повідомляти адміністрації найближчого порту України, іншому уповноваженому органу або особі, а у разі скидання з метою поховання – і організації, яка видає дозволи на скидання, надавати інформацію про підготовлюване або здійснене внаслідок крайньої потреби скидання чи невідвотної втрати таких шкідливих речовин чи сумі-

шей, що містять такі речовини понад встановлені норми, інших відходів тощо; 2) в інструктивних заходах; 3) в заходах організаційного характеру; 4) в експертній діяльності для з'ясування екологічного стану морських вод тощо.

Запропоновані нами пропозиції мають практичне значення, адже вивчення кримінальних справ і матеріалів про відмову в порушенні кримінальних справ, а зараз — оголошенні про підозру з зазначеної категорії проваджень свідчить, що за 65 % справ має соціальний зв'язок (взаємозв'язок суб'єктів), характерний для забезпечення умов з охорони відносин, що нами аналізуються; 35 % — стосувалися запобігання злочинів, передбачених ст. 243 КК України.

Нас цікавить, як це впливає з нашого дослідження, соціальний зв'язок, важливою ознакою якого є обов'язок певної поведінки суб'єктів суспільних відносин, які забезпечують умови з охорони, раціонального використання, відтворення й оздоровлення внутрішніх морських вод, вод територіального моря України, вод виключної (морської) економічної зони України, вод відкритого моря, тобто їх взаємодії. Проте слід зазначити, що інтерес суб'єктів суспільних відносин — це лише певна форма прояву, вираження, реалізації суспільних відносин, яка може відбутися через поведінку суб'єктів відносин, але не самі суспільні відносини як результат, і це є істинним.

Таким чином, для визначення безпосереднього об'єкта злочину — забруднення моря — мають враховуватися лише ті суспільні відносини, що відповідають інтересам усього суспільства, а не інтересам окремої особи на її розсуд чи певні вподобання. Такими можуть бути лише позитивні відносини, що поставлені під охорону кримінального закону, в нашому випадку — суспільні відносини, що забезпечують умови з охорони, раціонального використання, відтворення й оздоровлення внутрішніх морських вод, вод територіального моря України, вод виключної (морської) економічної зони України, вод відкритого моря.

Дотримуючись концепції, що предмет злочину і предмет суспільних відносин у складі злочину не одне і те ж, а тому для злочину, передбаченого ст. 243 України, предметом відносин є умови, що забезпечують належне згідно з чинним законодавством раціональне використання, відтворення та оздоровлення внутрішніх морських вод, вод територіального моря України, вод виключної (морської) економічної зони України, вод відкритого моря. У цьому сенсі справедливим є твердження, що предметом суспільних відносин є усе те, з приводу чого і у зв'язку з чим існують суспільні відносини, які нами аналізуються [34, с. 7].

Слід звернути ще раз увагу на те, що кримінально-правовою доктриною, як правило, визнається те, що об'єктом злочину є суспільні відносини, на які посягає те чи інше суспільно небезпечне діяння [15, с. 96]. В такому сенсі об'єкт є істотним, обов'язковим елементом складу злочину, передбаченого ст. 243 КК України, і значною мірою визначає небезпеку неправомірної поведінки особи, вказує на її соціальну суть — суспільну небезпеку. Дотримуючись у нашому дослідженні концепції тричленної структури суспільних відносин, яку запропонував О.В. Дроздов: 1) носії (суб'єкти відносин); 2) предмет, з при-

воду якого існують відносини; 3) суспільно-значуща діяльність (соціальний зв'язок як зміст відносин) [35, с. 22–69], ми переконані, що такий підхід є науковим і має бути використаний у нашому дослідженні.

Також дане питання неодноразово порушувалося і в зарубіжних науково-правових джерелах і на міжнародних практичних конференціях [36; 37; 38; 39; 40].

Висновки. Дослідивши структуру суспільних відносин, існуючі точки зору, можна запропонувати формулювання основного та додаткового безпосередніх об'єктів злочину, передбаченого ст. 243 КК України: 1) основним безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини, що забезпечують умови (стосунки) з належної, тобто встановленої чинним законодавством України охорони, раціонального використання, відтворення й оздоровлення внутрішніх морських вод, вод територіального моря України, вод виключної (морської) економічної зони України, вод відкритого моря у сприятливому для життєдіяльності стані теперішніх і майбутніх поколінь; 2) додатковим безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини, що забезпечують умови (стосунки) з охорони життя, здоров'я людей, біоресурсів моря, рекреаційних ресурсів моря та інших законних видів використання моря.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Харь І.О.* Кримінально-правова охорона атмосферного повітря: [монографія] / І.О. Харь. – К. Національна академія управління, 2011. – 192 с.
2. *Тацій В. Я.* Объект и предмет преступления в советском уголовном праве / В.Я. Тацій. – Харьков: Изд-во при Харьковском гос. университете издательского объединения «Вища школа», 1988. – 184 с.
3. Сучасне кримінальне право України: [курс лекцій] / А.В. Савченко, В.В. Кузнецов, О.Ф. Штанько. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. – 640 с.
4. Кримінальне право України: Загальна частина: [підручник для студ. юрид. спец. вищ. закладів освіти] / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; [за ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація]. – Київ – Харків: Юринком Інтер – Право, 2002. – 416 с.
5. Кримінальне право України. Теоретичний курс та практикум: [посіб. для підгот. до держ. іспитів] / В.В. Кузнецов, А.В. Савченко, В.С. Плугатир; [за заг. ред. В.Я. Горбачевського]. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. – 344 с.
6. *Тацій В.Я.* Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України: Навчальний посібник В.Я. Тація. – Харків: Українська юридична академія, 1994. – 80 с.
7. *Коробеев А.И.* Уголовно-правовая охрана безопасности мореплавания в СССР / А.И. Коробеев. – Владивосток: Дальневосточный ун-т. – 1984. – 136 с.
8. Советское уголовное право. Часть Особенная: [учебное пособие]. – К.: Киевская высшая школа Мин-ва внутренних дел СССР, 1972. – 297 с.
9. *Пакутин В. Д.* Уголовно-правовая охрана внешней природной среды и природных ресурсов в СССР / В. Д. Пакутин. Учебное пособие. – Уфа: Башкирский гос. университет, 1976. – 157 с.
10. *Повелицына П. Ф.* Уголовно-правовая охрана природы в СССР / П.Ф. Повелицына. – М.: Юрид. лит., 1981. – 88 с.

11. Широков В. Уголовная ответственность за загрязнение моря / В. Широков // Соц. законность. – 1978. – № 12. – С 46–47.

12. Грабовская Н.П. Курс советского уголовного права; отв. ред. Н.А. Беляев. – Т. V. – Л.: Издательство Ленингр. гос. ун-та им. А.А. Жданова, 1981. – 654 с.

13. Плотникова Елена Алексеевна. Ответственность за загрязнение моря веществами, опасными для здоровья людей или для живых ресурсов моря или другими отходами и материалами по ст. 228-1 УК УССР: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. / Плотникова Елена Алексеевна; КГУ им. Т.Г. Шевченко. – К, 1987. – 162 с.

14. Кришневич О.В., Плугатир В.С. Злочини проти довкілля / О.В. Кришневич, В.С. Плугатир // Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д.С. Азаров, В.К. Гришук, А.В. Савченко [та ін]; за заг. ред. О.М. Джужи, А.В. Савченко, В.В. Череня. – К.: Юрінком Інтер, 2016. – С. 530–578.

15. Матвійчук В.К. Теоретичні та прикладні проблеми кримінально-правової охорони навколишнього природного середовища: Монографія / В.К. Матвійчук. – К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2011. – 368 с.

16. Гавриш С.Б. Коментар до ст. 243 КК України / С.Б. Гавриш // Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.; за заг. ред. В.Т. Малярєнка, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Вид. третє. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2006. – С. 654–658.

17. Дудоров О.О. Злочини проти довкілля / О.О. Дудоров // Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – 6-те вид., переробл. та допов. / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Юридична думка, 2009. – С. 705–757.

18. Клименко В.А. Злочини проти довкілля / В.А. Клименко // Кримінальне право України: Особлива частина: [підручник] (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.) Вид. 2-ге, переробл. та допов. / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Атака, 2008. – С. 301–353.

19. Антипов В.І. Коментар до ст. 236–246 КК / В.І. Антипов // Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України (за станом законодавства та постанов Пленуму Верховного Суду України на 1 грудня 2001 р.); відп. ред. С.С. Яценко. – К.: А.С.К., 2002. – С. 519–554.

20. Панько М.М. Преступления против окружающей среды / М.М. Панько // Уголовный кодекс Украины. Комментарий: под ред. Ю.А. Кармазина, Е.Л. Стрельцова. – Харьков, ООО «Одиссей», 2001. – С. 496–541.

21. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. Під заг. ред. Потебенько М.О., Гончаренко В.Г. [у 2-х ч. ч.2] – К.: Форум, 2001. – 344 с.

22. Лопашенко Н.А. Экологические преступления / Н.А. Лопашенко // Полный курс уголовного права: В 5 т. / Под ред. д.ю.н., проф., Заслуженного деятеля науки РФ А.И. Коробева. Т. 4: Преступления против общественной безопасности. – СПб.: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2008. – С. 358–504.

23. Пономарьова А.Е. Преступления в области природной охраны (стст. 246–255 УК РФ) / А.Е. Пономарьова // Энциклопедия уголовного права. Т. 23. Экологические преступления интересов службы в коммерческих и иных организациях. – Издание профессора Малинина. – СПб ГКН. СПб, 2013. – С. 72–269.

24. Наумов А.В. Российское уголовное право: [Курс лекций]: В. 3 т. Т.3: Особенная часть / А.В. Наумов. – М.: Волтерс Клувер, 2007. – 656 с.

25. Надточий Ю. В. Уголовно-правовая охрана морской природной среды: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук.

Спеціальність: 12.00.08. — головне право і криминологія ; Уголовно-исполнительное право / Ю. В. Надточий. — Владивосток, 2005. — 254 с.

26. *Князев А.Г.* Екологічні злочини / А.Г. Князев // Научно-практическое пособие: с постановками матеріалів до глави 26 Уголовного кодексу РФ. — Москва: Проспект, 2009. — 464 с.

27. *Баландюк В.Н.* Екологічні злочини (поняття, види, кваліфікація) / В.Н. Баландюк. — Омск, 1998. — 71 с.

28. *Дудоров О.О.* Злочини проти довкілля / О.О. Дудоров // Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України; За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. — 9-те вид., переробл. та допов. — К.: Юридична думка, 2012. — С. 720–782.

29. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з доп. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. — К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. — 1728 с.

30. *Сміх В.В.* Кримінальна відповідальність за порушення права особи на правову допомогу: [монографія]; за заг. ред. М.І. Мельника, В.В. Сміх. — К.: Атіка — Н, 2012. — 200 с.

31. *Жевлаков Э.Н.* Понятие экологических преступлений. Объект и система / Э.Н. Жевлаков // Проблемы борьбы с экологическими правонарушениями в свете решений XXVII съезда КПСС. — М.: ВЮЗИ, 1990. — С. 5–24.

32. *Таций В.Я.* Преступления против природных богатств СССР / В.Я. Таций // Уголовное право УССР. Особенная часть: Учебник / Под ред. М.И. Бажанова и др. — К.: Вища школа. Головное изд-во, 1989. — 503 с.

33. *Іщенко О.М., Матвійчук В.К., Єрсова І.Ю.* Кримінально-правовий захист атмосферного повітря: Навч. посібник / О.М. Іщенко, В.К. Матвійчук, І.Ю. Єрсова. — К.: РВВ МВС України, 1994. — 64 с.

34. *Никифоров Б.С.* Объект преступления по советскому уголовному праву / Б. С. Никифоров — М.: Госюриздат, 1960. — 229 с.

35. *Дроздов А.В.* Человек и общественные отношения / А.В. Дроздов. — Л.: Изд-во Ленингр. гос. ун-та, 1966. — 124 с.

36. International Symposium on Trends and Perspectives in Development Science and Technology and their Impact on the Solution of Contemporary Global Problems // Report 7, USSR. — Tallin, 1979. — Jan. 8-12. — P. 1–4.

37. Diario Oficial de 27 de enero de 1984. — P. 80–101.

38. *Jozeph Raz.* Concept of a Legal System / Raz Jozeph. — Oxford, 1970. — 70 p.

39. *Kiss A.* Survey of Current Developments in International Environmental Law / A. Kiss. — Morges. 1976. — 49 p.

40. Lehrbuch des Strafrechts der Deutschen Demokratischen Republik. Allgemeine Teil. — Berlin, 1957. — 312 s.

REFERENCES

1. *Khar I.O.* Kryminalno-pravova okhorona atmosferneho povitria: [monohrafiia] / I.O. Khar. — K. Natsionalna akademiia upravlinnia, 2011. — 192 s.

2. *Tacij V.YA.* Obekt i predmet prestupleniya v sovetskom ugovolnom prave / V.YA. Tacij. — Har'kov: Izd-vo pri Har'kovskom gos-universitete izdatel'skogo ob'edineniya «Vishcha shkola», 1988. — 184 s.

3. Suchasne kryminalne pravo Ukrainy: [kurs lektsii] / A.V. Savchenko, V.V. Kuznietsov, O.F. Shtanko. — K.: Vyd. PALYVODA A.V., 2005. — 640 s.

4. Kryminalne pravo Ukrainy: Zahalna chastyna: [pidruchnyk dlia stud. yuryd. spets. vyshch. zakladiv osvity] / M.I. Bazhanov, Yu.V. Baulin, V.I. Borysov ta in.; [za red. prof. M.I. Bazhanova, V.V. Stashysa, V.Ia. Tatsiia]. – Kyiv – Kharkiv: Yuryнком Inter – Pravo, 2002. – 416 s.

5. Kryminalne pravo Ukrainy. Teoretychnyi kurs ta praktykum: [posib. dlia pidhot. do derzh. ispytiv] / V.V. Kuznietsov, A.V. Savchenko, V.S. Pluhaty; [za zah. red. V.Ia. Horbachevskoho]. – K.: Vyd. PALLYVODA A.V., 2005. – 344 s.

6. *Tatsii V.Ia.* Obiekt i predmet zlochynu v kryminalnomu pravi Ukrainy: Navchalnyi posibnyk V.Ia. Tatsii. – Kharkiv: Ukrainaska yurydychna akademiia, 1994. – 80 s.

7. *Korobeev A.I.* Ugolovno-pravovaya ohrana bezopasnosti moreplavannya v SSSR / A.I. Korobeev. – Vladivostok: Dal'nevostochnyj un-t. – 1984. – 136 s.

8. Sovetskoe ugolovnoe pravo. Chast' Osobennaya: [uchebnoe posobie]. – K.: Kievskaya vysshaya shkola Min-va vnutrennih del SSSR, 1972. – 297 s.

9. *Pakutin V.D.* Ugolovno-pravovaya ohrana vneshnej prirodnoj sredy i prirodnyh resursov v SSSR / V.D. Pakutin. Uchebnoe posobie. – Ufa: Bashkirskij gos. universitet, 1976. – 157 s.

10. *Povelicyna P.F.* Ugolovno-pravovaya ohrana prirody v SSSR / P.F. Povelicyna. – M.: Yurid. lit., 1981. – 88 s.

11. *SHirokov V.* Ugolovnaya otvetstvennost' za zagryaznenie morya / V. SHirokov // Soc.zakonnost'. – 1978. – № 12. – S. 46–47.

12. *Grabovskaya N.P.* Kurs sovetskogo ugolovnoho prava; otv. red. N.A. Belyaev. T.V.– L.: Izdatel'stvo Leningr. gos. un-ta im. A.A. Zhdanova, 1981. – 654 s.

13. *Plotnikova Elena Alekseevna.* Otvetstvennost' za zagryaznenie morya veshchestvami, opasnymi dlya zdorov'ya lyudej ili dlya zhivyh resursov morya ili drugimi othodami i materialami po st. 228-1 UK USSR: Dis... kand. yuridich.nauk: 12.00.08. / Plotnikova Elena Alekseevna; KGU im. T.G. Shevchenko. – K., 1987. – 162 s.

14. *Kryshevych O.V., Pluhaty V.S.* Zlochyny proty dovkillia / O.V. Kryshevych, V.S. Pluhaty // Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy / D.S. Azarov, V.K. Hryshchuk, A.V. Savchenko [ta in]; za zah. red. O.M. Dzhuzhy, A.V. Savchenko, V.V. Cherenia. – K.: Yurinkom Inter, 2016. – S. 530–578.

15. *Matviichuk V.K.* Teoretychni ta prykladni problemy kryminalno-pravovoi okhorony navkolyshnoho pryrodnoho seredovyshcha: Monohrafiia / V.K. Matviichuk. – K.: VNZ «Natsionalna akademiia upravlinnia», 2011. – 368 s.

16. *Havrysh S.B.* Komentar do st. 243 KK Ukrainy / S.B. Havrysh // Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Naukovo-praktychnyi komentar / Yu.V. Baulin, V.I. Borysov, S.B. Havrysh ta in.; za zah. red. V.T. Maliarenka, V.V. Stashysa, V.Ia. Tatsiia. – Vyd. Tretie. – Kh.: TOV «Odissei», 2006. – S. 654–658.

17. *Dudorov O.O.* Zlochyny proty dovkillia / O.O. Dudorov // Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. – 6-te vyd., pererobl. ta dopov. / za red. M.I. Melnyka, M.I. Khavroniuka. – K.: Yurydychna dumka, 2009. – S. 705–757.

18. *Klymenko V.A.* Zlochyny proty dovkillia / V.A. Klymenko // Kryminalne pravo Ukrainy: Osoblyva chastyna: [pidruchnyk] (Iu.V. Aleksandrov, O.O. Dudorov, V.A. Klymenko ta in.) Vyd. 2-he, pererobl. ta dopov. / Za red. M.I. Melnyka, V.A. Klymenka. – K.: Ataka, 2008. – S. 301–353.

19. *Antypov V.I.* Komentar do st. 236-246 KK / V.Y. Antypov // Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy (za stanom zakonodavstva ta postanov Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy na 1 hrudnia 2001 r.); vidp. red. S.S. Yatsenko. – K.: A.S.K., 2002. – S. 519–554.

20. *Pan'ko M.M.* Prestupleniya protiv okruzhayushchej sredy / M.M. Pan'ko // Ugolovnyj kodeks Ukrainy. Kommentarij: pod red. YU.A. Karmazina, E.L. Strel'cova. – Har'kov, OOO «Odisej», 2001. – S. 496–541.

21. Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnogo kodeksu Ukrainy. Pid zah. red. Potebenko M.O., Honcharenko V.H. [u 2-kh ch. ch.2] – K.: Forum, 2001. – 344 s.

22. *Lopashenko N.A.* Ehkologicheskie prestupleniya/ N.A. Lopashenko // Polnyj kurs ugolovnoho prava: V 5 t. / Pod red. d.yu.n., prof., Zasluzhennogo deyatelya nauki RF A.I. Korobeeva. T. 4: Prestupleniya protiv obshchestvennoj bezopasnosti. – SPb.: Izdatel'stvo R. Aslanova «Yuridicheskij centr Press», 2008. – S. 358–504.

23. *Ponomar'ova A.E.* Prestupleniya v oblasti prirodnoj ohrany (stst. 246–255 UK RF) / A.E. Ponomar'ova // Ehnciklopediya ugolovnoho prava. T. 23. Ehkologicheskie prestupleniya interesov sluzhby v kommercheskih i inyh organizacijah. – Izdanie profesora Malinina. – SPb GKN. SPb, 2013. – S. 72–269.

24. *Naumov A.V.* Rossijskoe ugolovnoe pravo: [Kurs lekcij]: V. 3 t. T. 3: Osobennaya chast' / A.V. Naumov. – M.: Volters Kluver, 2007. – 656 s.

25. *Nadtochij, Yu.V.* Ugolovno-pravovaya ohrana morskoj prirodnoj sredy: Dissertaciya na soiskanie uchenoj stepeni kandidata yuridicheskikh nauk. Special'nost': 12.00.08. – Ugolovnoe pravo i kriminologiya ; Ugolovno-ispolnitel'noe pravo / Yu.V. Nadtochij. – Vladivostok, 2005. – 254 c.

26. *Knyazev A.G.* Ehkologicheskie prestupleniya / A.G. Knyazev // Nauchno-prakticheskoe posobie: s postatejnymi materialami k glave 26 Ugolovnoho kodeksa RF. – Moskva: Prospekt, 2009. – 464 s.

27. *Balandyuk V.N.* Ehkologicheskie prestupleniya (ponyatie, vidy, kvalifikaciya) / V.N. Balandyuk. – Omsk, 1998. – 71 s.

28. *Dudorov O.O.* Zlochyny proty dovkillia / O.O. Dudorov // Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnogo kodeksu Ukrainy; Za red. M.I. Melnyka, M.I. Khavroniuka. – 9-te vyd., pererobl. ta dopov. – K.: Yurydychna dumka, 2012. – S. 720–782.

29. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoj movy (z dop. i dopov.) / Uklad. i holov. red. V. T. Busel. –K.: Irpin: VTF «Perun», 2005. – 1728 s.

30. *Smikh V.V.* Kryminalna vidpovidalnist za porushennia prava osoby na pravovu dopomohu: [monohrafiia]; za zah. red. M.I. Melnyka, V.V. Smikh. – K.: Atika – N, 2012. – 200 s.

31. *Zhevlakov Eh.N.* Ponyatie ehkologicheskikh prestuplenij. Obekt i sistema / Eh. N. Zhevlakov // Problemy bor'by s ehkologicheskimi pra-vonarusheniyami v svete reshenij XXVII sezda KPSS. – M.: VYUZI, –1990. – S. 5–24.

32. *Tacij V.YA.* Prestupleniya protiv prirodnyh bogatstv SSSR / V.YA. Tacij // Ugolovnoe pravo USSR. Osobennaya chast': Uchebnik/ Pod red. M.I. Bazhanova i dr. – K.: Vishcha shkola. Golovnoe izd-vo, 1989. – 503 s.

33. *Ishchenko O.M., Matviichuk V.K., Yerosova I.Yu.* Kryminalno-pravovyj zakhyst atmosfernoho povitria: Navch. posibnyk / O.M. Ishchenko, V.K. Matviichuk, I.Yu. Yerosova. – K.: RVV MVS Ukrainy, 1994. – 64 s.

34. *Nikiforov B.S.* Obekt prestupleniya po sovet'skomu ugolovnomu pravu / B.S. Nikiforov – M.: Gosyurizdat, 1960. – 229 s.

35. *Drozdov A.V.* Chelovek i obshchestvennyye otnosheniya / A.V. Drozdov. – L.: Izd-vo Leningr. gos. un-ta, 1966. – 124 s.

36. International Symposium on Trends and Perspectives in Development Science and Technology and their Impact on the Solution of Contemporary Global Problems // Report 7, USSR. – Tallin, 1979. – Jan. 8-12. – P. 1–4.

37. Diario Oficial de 27 de enero de 1984. – P. 80–101.
38. Jozeph Raz. Concept of a Legal System / Raz Jozeph. – Oxford, 1970. – 70 p.
39. Kiss A. Survey of Current Developments in International Environmental Law / A. Kiss. – Morges. 1976. – 49 p.
40. Lehrbuch des Strafrechts der Deutschen Demohratischen Republik. Allgemeine Tell. – Berline, 1957. – 312 s.

Олійник В.П. Безпосередній об'єкт злочину забруднення моря (ст. 243 КК України)

У статті досліджується безпосередній об'єкт злочину забруднення моря. Детально проаналізовані існуючі точки зору стосовно основного і додаткового безпосередніх об'єктів цього злочину. Пропонується авторське визначення основного та додаткового безпосереднього об'єктів злочину забруднення моря.

Ключові слова: об'єкт злочину, забруднення моря, особливий об'єкт злочину, додатковий об'єкт злочину, предмет відносин, соціальний зв'язок, суб'єкт відносин.

Олейник В.П. Непосредственный объект преступления загрязнения моря (ст. 243 УК Украины)

В статье исследуется непосредственный объект преступления загрязнения моря. Подвергнуты детальному анализу существующие точки зрения относительно основного и дополнительного непосредственных объектов этого преступления. Предлагается авторское определение основного и дополнительного непосредственного объектов преступления загрязнения моря.

Ключевые слова: объект преступления, загрязнение моря, особый объект преступления, дополнительный объект преступления, предмет отношений, социальная связь, субъект отношений.

Oleynik V. The direct object of crime of marine pollution (art. 243 of the CC of Ukraine)

In the article was investigated the direct object of crime of marine pollution. Existing points of view on the matter of main and additional direct objects of this crime are deeply analyzed. In the article are given the author's definitions for main and additional direct objects of a crime of marine pollution.

Keywords: Object of crime; Marine pollution; Special object of crime; Additional object of crime; Subject-matter of relations; Social communication; Bozo of relations.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2016.